

พวงมาลัยดอกมะลิ : ของดีบ้านศิลา ประภาพรรณ ถิ่นดี

มะลิมิชื่อสามัญว่า Jasmine ชื่อวิทยาศาสตร์ *Jasminum* spp. สกุล *Jasminum* วงศ์ Oleaceae มะลิมิถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตกึ่งร้อนชื้นหรือเขตร้อนชื้น พบมากแถบยุโรป อเมริกา แอฟริกา และเอเชีย แหล่งที่ปลูกกันมากในประเทศไทย คือ บริเวณภาคกลาง และแหล่งปลูกที่สำคัญในประเทศได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม สมุทรสาคร ชลบุรี นครสวรรค์ พิษณุโลก ลำพูน อุบลราชธานี ขอนแก่น และหนองคาย (สมควร ดีรัมย์, 2542) มะลินอกจากจะใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความรักที่ลูกมีต่อแม่แล้ว ยังมีประโยชน์ด้านต่างๆอีกมากมาย อาทิ ใช้ในงานประเพณีต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา งานบวช งานแต่งงาน งานศพ จัดช่อดอกไม้ พานพุ่มบูชา เครื่องน้ำหอม (คนพล จุฑามณี และพิรเดช ทองอำไพ ; สัมฤทธิ์ เฟื่องจันทร์ และ ไพฑูรย์ กิจเกสวงศ์) นอกจากนี้มะลียังมีประโยชน์ทางด้านยารักษาโรคโดยใช้ส่วนต่างๆ เช่น ดอกสดของมะลิซ้อน แก้วโรดเจ็บตา แก้วโรดร้อน แก้วปวด ดอกแห้งใช้ปรุงยาแต่งกลิ่นใบสดรักษาแผลพุพองและฝีดาษ ส่วนลำต้นใช้แก้จุดทะราด ขับเสมหะและโลหิต รากใช้แก้ปวด (สายชล มาลัยแก้ว, 2541) ถึงแม้มะลิมิจะมีประโยชน์มากมาย แต่มะลิมิที่นิยมนำมาร้อยเป็นพวงมาลัยเพื่อใช้ในวาระต่างๆเป็นจำนวนมากเนื่องจากว่าร้อยเป็นมาลัยออกมาแล้วสวยงามและมีกลิ่นหอมเย็นชื่นใจ

สำหรับในขอนแก่นนั้นมีการปลูกมะลิมากที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง เนื่องจากมีการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการและนอกจากนี้ บ้านศิลายังมีความเหมาะสมทั้งด้านการคมนาคม ที่ใกล้ตัวเมือง มีแหล่งน้ำชลประทานใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้ตลอดทั้งปี จึงทำให้เกษตรกรผู้ปลูกมะลิใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำนี้ได้อย่างเต็มที่ สำหรับบ้านศิลานั้น มีสองหมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 18 อยู่ในเขตตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บ้านศิลาทั้งสองหมู่บ้านมีประชากรทั้งหมด 2,824 คน มี 524 ครัวเรือน ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีถึง 355 ครัวเรือน มีพื้นที่ทำการเกษตร 2,670 ไร่ (คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน กลุ่มองค์กรประชาชนและชาวบ้านศิลา, 2548) ซึ่งเกษตรกรบ้านศิลาได้ปลูกมะลิ 168 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.32 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งสองหมู่บ้าน เหตุผลที่เกษตรกรบ้านศิลานิยมปลูกมะลิ เนื่องจากรายได้ดี มีแหล่งน้ำตลอดทั้งปี ดินเหมาะสมและอยู่ใกล้ตัวเมืองขอนแก่น (ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลศิลา, 2546) ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ ทำให้

บ้านศิลาเป็นแหล่งปลูกมะลิที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น และได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านไม้ดอกไม้ประดับ เพราะนอกจากการปลูกมะลิที่เป็นดอกไม้หลักแล้ว ยังมีการทำนาบัว ปลูกดาวเรือง บานไม่รู้โรย ดอกกรัก ดอกพุด และไม้ดอกไม้ประดับอื่นๆ ที่ใช้ในการร้อยพวงมาลัย และใช้ในการจัดช่อดอกไม้

มะลิเป็นไม้ดอกไม้ที่สามารถสร้างอาชีพต่อเนื่องให้เกษตรกรได้ ซึ่งเกษตรกรสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพในชุมชน โดยการปลูกมะลิเพื่อการค้าก่อให้เกิดอาชีพรับจ้างร้อยพวงมาลัย รับจ้างทำโบว์ประกอบพวงมาลัย รายได้จากการจำหน่ายดอกมะลิเฉลี่ย 40,875.00 บาทต่อปี และรายได้สุทธิเฉลี่ย 38,664.53 บาทต่อปี ซึ่งเมื่อหักต้นทุนการปลูกมะลิเฉลี่ย 2,210.47 บาทต่อปี แล้ว เกษตรกรบ้านศิลามีความพึงพอใจในรายได้ ซึ่งเมื่อเทียบกับรายได้จากการทำการเกษตรด้านอื่นๆเฉลี่ย 27,652 บาทต่อปี ถือว่าการปลูกมะลิที่เป็นอาชีพเสริมแต่กลับเป็นรายได้หลักของเกษตรกรบ้านศิลา (เสาวคนธ์ ศิริมุกดากุล, 2547) มะลิของบ้านศิลานั้นว่ามีชื่อเสียงเพราะนอกจากพ่อค้าในท้องถิ่นจะรับซื้อไปขายประจำที่

ตลาดสดเทศบาล 1 ตลาดบางลำภู ตลาดโบ้เบ้ ที่อยู่ในตัวเมืองขอนแก่นแล้ว ยังมีพ่อค้าต่างอำเภอ เช่น พ่อค้าจากอำเภอชุมแพ อำเภอหนองเรือ มารับซื้อถึงที่ และนอกจากนี้ยังมีพ่อค้าจากต่างจังหวัด เช่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดใกล้เคียงต่างๆ มารับซื้อมะลิและพวงมาลัย ซึ่งเป็นการขยายตลาดให้กว้างยิ่งขึ้น เนื่องจากการกระจายสินค้าไปยังท้องที่ต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดการติดต่อซื้อขาย และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรบ้านศิลาเป็นอย่างดี

การปลูกมะลิเพื่อแปรรูปเป็นพวงมาลัยใช้ว่าจะก่อประโยชน์เพียงแค่นี้ได้ แต่การทำพวงมาลัยดอกมะลียังก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นภายในหมู่บ้านและชุมชน มีการค้าขาย เกิดตลาดศูนย์กลางขายส่งไม้ดอกบ้านศิลา และยังก่อให้เกิดประเพณีงานไม้ดอกไม้ประดับเมืองขอนแก่น และนอกจากนั้นยังก่อให้เกิดความยั่งยืนของสังคม คือไม่มีการอพยพย้ายแรงงานไปต่างถิ่น ไม่มีปัญหาการลักขโมย (นางลักษณ์ สอนศิลป์พงศ์ และคณะ, 2542) จะเห็นได้ว่ามะลิไม่เพียงแต่เป็นดอกไม้ หรือ สินค้าที่ทำการซื้อขายกัน แต่มะลิเปรียบเสมือนชีวิตของเกษตรกรบ้านศิลา เนื่องจากมะลิได้สร้างงานสร้างอาชีพ สร้างความผูกพันจนก่อให้เกิดประเพณีอันดีงาม สร้างความสามัคคีในชุมชน ก่อให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง เพราะไม่มีการลักขโมย เกิดความไว้วางใจกัน ฟังพาอาศัยกัน และเป็นชุมชนที่พึ่งพาตัวเองได้ดังนั้นดอกมะลิชาวบริสุทธิกลั่นหอมชื่นใจ ที่ใช้กราบแสดงความรักที่มีต่อพระคุณของมารดา ไม่ใช่แค่ดอกไม้เล็กๆ แต่เป็นดอกไม้ที่สร้างรายได้ สร้างความเป็นอยู่ที่ดี และให้ชีวิตแก่เกษตรกรบ้านศิลาอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน กลุ่มองค์กรประชาชนและชาวบ้านศิลา. 2548.
- แผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. (เอกสารอัดสำเนา).
- นางลักษณ์ สอนศิลป์พงศ์ พิชัย แสงสว่าง สว่าง ศรีวิชัย และสมพร ทองเทียม. 2542. วัฒนธรรมการปลูกไม้ดอกบ้านศิลา. รายงานวิชามานุษยวิทยาเชิงวัฒนธรรม. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย.
- ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลศิลา. 2546. แผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบลศิลาปี 2546. (เอกสารอัดสำเนา).
- สมควร ดีรัมย์. 2542. การทำสวนมะลิ. กรุงเทพฯ : บริษัท แสงปัญญาเลิศ จำกัด.
- สัมฤทธิ์ เพ็ญจันทร์ และไพฑูรย์ กิจเภสงค์. 2535. มะลิ. แก่นเกษตร, 20(1), 8-21.
- สายชล มาลัยแก้ว. 2541. การปลูกมะลิ. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์.
- เสาวคนธ์ ศิริมุกดากุล. 2547. การศึกษาสภาพการผลิตมะลิเพื่อการค้า ภูมิศึกษา : บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น : สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองขอนแก่น สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น กรมส่งเสริมการเกษตร.